

undirlutakenslur nýtast ikki ómedvitandi at verða gívnar víðari til komandi ættarliðini – tað ber til at vakna til medvit um henda spurningin.

Og flestøll av okkum munnu hava ein varhuga av, at tað hevur nakað við uppaling at gera. Tað er í uppalingini, at mentanararvurin verður gívin víðari – medvitandi og ómedvitandi.

Oftani brúka vit orðið mentanararvur, sum um tað bara er nakað gott, men okkara mentan er ikki bara góð, mentanin er alt tað, vit gera í tí dagliga, og alt tað vit hugsa og halda um okkum sjálv og um tað vit gera og eru. So mentanararvurin er okkara mentan uppá bæði gott og illt. Og tí krevur tað eitt vakið fólk við medvitandi hugsan, um vit skulu vera før fyri at sálða, so at ikki tað ringa í okkara mentanararvi skal berast víðari. Og eg fari at loyva mær at rokna hesa søguligu undirlutakensluna og hetta neyðarsliga sjálvsálitið uppi tann ringa partin, sum ikki skal berast víðari til eftirkomararnar.

Jú, hetta hevur nakað við uppaling at gera. Tað eru triggir partar, sum hava mestu ávirkanina á børnini í uppvøkstrinum: tað eru heimið – skúlin – og teir fríttíðarfelagsskapir, sum barnið er uppi.

Jóannes Paturson hevur eina yrking um skúla og uppaling frá 1915, har hann spyr henda spurningin:

„Lærdu tey at virða sít land, sína søgu og sjálvan seg?“

Spyr tú tey bara, tey kunnu tær svara: Hvat tramin kemur slíkt við meg?“

Tað er tann dólki og ómedvitandi uppálin, ið gevur hetta ófantaliga svarið. Í dag eru nokk øll raknað so mikið við, at vit ikki høvdu svarað so, eingin heldur tað vera týðningarleyst at læra at virða sít land, søgu og sjálvan seg – men kortini eru nokk ikki øll, ið gáa um, hvussu vit læra slíkt.

Jóanes Patursson meinti helst, at skúlin skuldi læra tey hetta við at siga teimum frá um land og søgu – og hansara raðfylgia er eisini henda: fyrst land og søgu – og síðani sjálvan seg.

Í dag vita vit, at tað ikki bara er soleiðis, tú lærir at virða teg sjálvan – hava álit á tær sjálvm, ja, at hatta slagid av læru, ið byrjar við landi og søgu, ikki altíð kemur fram til sjálvan teg – og at tað kann føra til ber tórn orð, ið fjala út yvir undirlutakensluna, sum framvegis er innast í tær sjálvm.

Nei, í dag vita vit, at raðfylgjan helst er óvugt: tú mást fyrst virða teg sjálvm og hava álit á tær sjálvm og taka ábyrgd av tær sjálvm, áðrenn tú kanst virða tína søgu og land og taka ábyrgd av tí.

Ja, fyri skúlan er gjørd lóg, sum sigur, at uppalingin skal vera so: har stendur, at skúlin skal virka so, at børnini menna sít sjálvsálit

Frá "Summarlønuni" á Viðareidni leygardagin

og taka ábyrgd, so tey kunnu gerast gagnlig og sjálvstøðug menniskju í heimi og samfelag.

Fyri uppalingina heima er ikki beinleiðis nøkur lóg, uttan tað, at foreldrin skulu rokta børnini væl bæði til líkams og sálar – og tað er í veruleikanum tað sama.

Skótar, fríttíðarfeløg og onnur ungmannafeløg hava eisini frá fyrstan tíð havt hetta endamálið: at uppála sjálvstøðugar, raskar og ábyrgdarfullar borgarar við eini frískari sál í einum frískum líkama. Og tað hevur altíð verið eitt serkenni í teirra gerandislívi, at børnini og tey ungu sjálv sloppu at hava ábyrgd.

Við hesum eru vit komin heilt niður á tað stóðid, har vit sjálv, hvør einstakur av okkum, hava ræðið.

Kanska kunnu vit lítið gera við bankageluna – ella við ovurfiskingina – ella við ovurfløgurnar, ið koyrdu okkum øll á heysin, – ið hvussu er nú – og kanska kundu vit hvør sær eisini gera lítið við tey málini fyri

nøkrum árum síðani heldur, tá ið skaðin hendi, tí vit vistu kanska ikki betur, vit høvdu ið hvussu er ov lítið álit á okkara egnu sunnu fornuft, tá ið hon talaði at, – vit hildu, at teir stóru og klóku mundu vita betur.

Men nú vit standa við uppalingarspurninginum – nú eru vit so á tí stóði, har vit øll kunnu vera við. Vit sum her eru sannað, vit eru foreldur og børn, vit eru lærarar og næmingar, (og her eru kanska eisini nakrir ungdomsleiðarar og fríttíðarfeløg ella skótar), á uppalingaroknum kunnu vit ikki skúgva ábyrgdina frá okkum yvir á onnur.

Vit foreldur, lærarar, ungdomsleiðarar hava beinleiðis ávirkan á, um okkara børn læra at virða seg sjálv, hava álit á sær sjálvm, taka ábyrgd av sær sjálvm – og ástani eisini av síni søgu og sínum landi.

Ongin kann læra tey hetta bara við at siga teimum tað! Nei, tey megu uppliva, at tey eru nakað, at tey nytta nakað, at tey duga nakað – tá

fáa tey álit á sær sjálvm.

Ta ábyrgdina hava vit foreldur, lærarar, (ungdomsleiðarar).

Sum foreldur mega vit spyrja okkum sjálv: Munnu míni børn kenna á sær, at tey hava nakað at týða? Er nakað brúk fyri teimum heima við hús? Sleppa tey at gera nyttu og taka ábyrgd av nøkrum? – Ella geri eg alt fyri tey, sum gerast skal, tí tað er nógv skjótari og lættari?

Og sum lærari má eg spyrja meg sjálvan: Halda allir mínir næmingar seg duga nakað? Lati eg teir sleppa at vísa, hvat teir duga væl? Dugi eg at skipa soleiðis fyri, at eingin rennur seg fastan og missir móti? Vísi eg teimum, at eg virði teirra hugsanir og meiningar? Lurti eg eftir teirra meiningum? Er gerandisdagurin í skúlanum merktur av arbeiðsgleði, tryggleika og góðum vinalagi? Sleppur skapanargleðin hjá børnunum at bløma hvønn einasta dag? Hava næmingarnir ábyrgdina av nøkrum,

sum hevur týðning fyri skúlaarbeiðið ella saman-haldið? Føla næmingarnir, at hugurin drivur verkið? At øll teirra evnir og dugnaskapur verða virð? – Ella er tað bara tað, ið eg sum lærari tími, dugi ella haldi hava nakað upp á seg, sum telur – og alt annað er spæl og fjas og skúlanum óviðkomandi?

Og sum ungdomsleiðari kann eg spyrja meg sjálvan: Hava øll børnini tað gott í mínum líði? Kenna øll seg væl? Kenna øll seg røsk og dugnalig? – Ella er kappingarandin so ágangandi, at bara tey, ið klára seg best eru nakað verd?

Hetta vóru nógvir spurningar, – ja, fólkafundarøðin í kvöld hevur verið mestsum teir beru spurningar – og ikki so nógv svar. Tá ið eg var ungur, sungu vit við Bob Dylan: "The answer, my friend, is blowing in the wind!" – svarini blaktra í lotinum! Og soleiðis er við svarunum her. Tað veldst um hvønn einstakan av okkum

– veldst um hvørji svar hvør einstakur av okkum gevur til allar spurningarnar. Eydnast tað okkum, ið skulu uppála tey komandi ættarliðini at svara so, at tað komandi ættarliðið hevur álit á sínum egnum evnum og torir at taka ábyrgd av sær sjálvm – so eru vit betur tryggjað móti at koma út í slíkt oføri, sum vit nú eru í. Og tá fáa vit eisini tann óvugta vinningin: Hetta ættarliðið er jú teir komandi politikkarnir og vinnulívsfólkini – so tá fáa vit nakrar politikkarnar, sum tora at lurtu eftir skilafólki, sum ikki longur vilja gera alt fyri at verða valdir, sum tora at samstarva til landsins besta uttan at hugsa um persónligan ella flokspolitískan letuvinning. Og tá fáa vit eisini vinnulívsfólk, sum tora og duga at laga eitt vinnulív til teir møguleikar, sum natúra og fiskastovnar hava at bjóða, og á ein slíkan hátt, sum bæði fiskastovnar og onnur natúrutilfeingi tola.

Tað skal vera ynski mitt at enda – fyri viðoyingar og alt Føroya fólk og Føroya framtíð: at tað má eydnast okkum, sum uppála ungdomin, saman við børnunum sjálvm at skapa tað ríka uppalingarumhvørvið, ið skapar í teimum dugnaskap og treysti til sín sjálvs og til teir møguleikar, ið fólk og land eiga!

Takk fyrri!

Nú bleiv hetta alt samalt nakað alvørligt – og álvari í sær sjálvm loysir ju óngar trupulleikar. Nú er meiningin, at her skal vera meira felagssangur og síðani (túna)dansur – og lat okkum við góðari samvitsku gleðast, syngja og dansa – tí sangur og dansur munnu muna meir til at skapa sjálvsálit og sjálvsvirðing enn nógv alvørligar fólkafundarøður!!

